

Irk Ferenc¹

A munkavégzők kizsákmányolása és az európai értékek védelme

Ebben a dolgozatban az olvasó rövid áttekintést kap arról, hogy napjaink kockázati társadalmának viszonyai között miképp „újul meg” az újkor kezdetéig visszavezethető, mai értelemben vett rabszolgatartás, valamint a 19. század második és a 20. század első fele közötti időszakban az iparosodás előrehaladtával mind szélesebb körben elterjedt – és máig tartó – kizsákmányolás, továbbá annak munkavégzéssel összekapcsolódó megvalósulási formája: a modern kori rabszolgaság és a kényszermunka. Definiáljuk e fogalmak közös és elválasztó ismérveit, s arról is szó esik, hogy nemzetközi szinten az emberek védelmét szolgálni hivatott szervezetek milyen erőfeszítéseket tesznek, és milyen eredményeket érnek el e jelenségek visszaszorításában.

Bevezető

A globalizáció a 20. század utolsó évtizedeitől kezdődően lényegében megszüntetve-megőrizve ugyan, ám meghaladásra készítette a *korábbi kapitalista gazdasági berendezkedést*, s mára kialakult a *kockázati társadalmak világa*. Olyan *világhálózat* jött létre, amelyben még tovább él a kapitalista termelési és elosztási mód. A korábbi időszakokból már jól ismert *erőfölénnyel visszaélés* azonban új minőségre ugrott. A kizsákmányolás régi és új formái tehát egyidejűleg, egymást kiegészítve vesznek részt a *gazdasági növekedés fenntartására* való törekvésekben. Eközben régebben nem ismert és nem tapasztalt hátrányai is jelentkeznek e látszólag jól ismert és már megszokott gazdasági módnak. E negatívumokat mind nagyobb mértékben tárják fel, és válnak általánosan ismertekké. A társadalmaknak kárt okozó magatartások hagyományos formái mellé, gyorsan változó (kaméleon-) külsőben, továbbra is a hagyományos elvekre alapozottan, de folyamatosan változó, új célokat követve fejlődnek olyan *új érdekérvényesítési formációk*, amelyek kezelése egyre gyakrabban megoldatlan, s a tradíciókra építkezve a továbbiakban mindinkább megoldhatatlannak tűnik.

¹ Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, professor emeritus.

Mielőtt az alapvető fogalmak meghatározására, illetve elhárolására sor kerülne, engedjék meg, hogy e témakörben a *modern kori rabszolgaság* eklatáns megvalósulási területein két *termelési ágazatról* essék szó. Ezek *egyike* a főként a kelet-ázsiai országokban végzett *ipari tömegtermelés*, amelynek negatív következményeiről a humanitárius, illetve a környezet- és jogvédő szervezetek már évek óta szállítják a bizonyítékokat azokba az országokba, amelyekben az itt előállított termékeket eladják. A fejlett országokban az emberek – a termelési körülményekről, az ennek során okozott egészségi és környezeti károkozásokról mit sem tudva vagy azokkal nem törődve – csak arra összpontosítják figyelmüket, hogy a napi használatra szolgáló cikkeket mekkora összegért tudják megvásárolni, arra nem, hogy a termék milyen körülmények között készült el. Hangsúlyozandó, hogy a cégek versenyfeltételei között is csak a beszerzési ár és az arra „rápakolható” profit nagysága szerepel mint összehasonlító mérőszám. A *másik* ágazat az *iparszerű mezőgazdasági tömegtermelés*. Ebben a körben már nem feltétlenül kell átlépünk Európa, sőt Magyarország határait sem. Számos példa bizonyítja, hogy a reklámok által generált fogyasztást, a minél bővebb spektrumú áru kínálatot olyan emberek munkája biztosítja, akik szintén a globalizált világ kereskedelmének származékai. (Minderről bővebben lásd: IRK 2020.)

A kizsákmányolásról, a kényszer- és rabszolgamunkáról

A *kizsákmányolás (exploitation)* olyan cselekvés, amely valaki vagy valami igazságtalan vagy kegyetlen kihasználását célozza. A kizsákmányolás módja ugyanolyan változatos, mint az abban részt vevők nagysága és összetétele. A *fogalom* alatt értendő a kényszermunka vagy a rabszolgamunka, illetve az életkori, nemi és foglalkozási specialitásokat magukon viselő elkövetők és áldozatok köre is.

A hatalommal (erőfölénnyel) visszaélés e durva formáját elemezve a szakértők leggyakrabban a *gazdasági kizsákmányolás* problémáira összpontosítanak. Ez a fogalom azt jelenti, hogy valamely személy munkájával egy másik személy számára – méltányos ellenszolgáltatás felajánlása vagy teljesítése nélkül – profitot állít elő. Két *fő formája* ismeretes: a *szervezeti* vagy *mikroszintű* és a *strukturális* vagy *makroszintű* kizsákmányolás. Az előbbi a gazdálkodó szervezetek kereskedelmi hatalmát jelenti a kereskedelmi tevékenység körében. Az utóbbi – különös tekintettel a szabadkereskedelemre – a kizsákmányolást a társadalom széles körére fókuszálja. Ez a felfogás szoros kapcsolatban van a marxista elmélettel, amely szerint a kapitalista osztály kizsákmányoló entitás, és maga a kapitalizmus is a kizsákmányoláson alapszik.²

² Lásd: <http://en.wikipedia.org/wiki/Exploitation> (A letöltés dátuma: 2020. 01. 18.) A kizsákmányolásnak úgynevezett neoklasszikus és neolibériális elméleti is ismereteseik, amelyek ismeretetésétől eltekintek.

A kizsákmányolás az európai értékrend szerint a *nem értékek* kategóriájába tartozik, azaz elítélendő. Vannak azonban olyan hatalmi erőközpontok, amelyek a kizsákmányolást egyrészt elítélik, másrészt aktívan (tevélegesen) vagy passzívan (mulasztással) maguk is éltetik ezt a tevékenységet – akkor is, ha tisztában vannak vele, hogy rövid távú érdekeik szembemennek e magatartásról alkotott és formálisan is elfogadott morális értékrendjükkel. Nos, ezek az intézmények gyakorlatilag tudatosan negligálják a saját maguk által deklarált elveiket.

A kényszermunkát gyakran együtt emlegetik a rabszolgamunkával. Ezért a következőkben mindkettő definiálására sor kerül.

A *kényszermunka* két, alapvetően eltérő jelentést hordoz. Az egyik kifejezetten ellenséglvű és büntetéscentrikus. Eszerint „a *kényszermunka* az ingyenmunka olyan, tiltott fajtája, amelyet háborúban vagy azt követően erőszakos, túlerővel rendelkező katonai vagy polgári hatalmak azért vezetnek be, mert *gazdasági kényszerhelyzetben* vannak, amelynek megoldása egybeesik az ellenségesnek tekintett népcsoportok vagy személyek megbüntetésével, – olykor – megsemmisítésével.”³ A másik jelentése egyrészt szorosan kapcsolódik jelen világunkban a termelés kizsákmányoláscentrikus és széles körben érvényesülő szemléletéhez, másrészt a kriminológiai vizsgálódások két központi témájához: az emberkereskedelemhez és a szexuális kizsákmányoláshoz.

A *rabszolgamunkáról* azért szükséges hangsúlyosan beszélni, mert egy 2018. július 20-án bemutatott szakanyag szerint⁴ több mint 40 millió emberrel bántanak rabszolgaként a világon. Ezt a World Wide Fund for Nature (WWF), magyarul Természetvédelmi Világalap, és az International Labour Organisation (ILO), magyarul Nemzetközi Munkaügyi Szervezet, már 2017-ben tényként állapította meg. Ezért a helyzetért a fejlett országok is felelősek – hangsúlyozza az említett tanulmány –, mert 350 milliárd dollár értékben importálnak évente olyan árut, amelyről feltételezhető, hogy kényszermunkával állították elő. Az importárak jelentős részben laptopok, számítógépek és mobiltelefonok. Az Emberi Jogok Európai Bírósága „a *kényszermunka és szolgaság* közti különbséget a személy kizsákmányolásának mértékében határozza meg. A *szolgaság* esetén a *kizsákmányolás jelentős mértékű*, (ennél már csak a rabszolgaság az erősebb), és kiterjed az emberi élet összes többi részére, és reménytelen, hogy az illető saját erejéből javítani tudjon helyzetén, míg a kényszermunka esetén a kizsákmányolás kizárólag a munkára terjed ki.”⁵ Az Európai Parlament 2018 decemberében egy

³ Lásd: <https://hu.wikipedia.org/wiki/K%C3%A9nyszermunka> (A letöltés dátuma: 2020. 01. 18.)

⁴ A Global Slavery Indexet lásd: www.globallslaveryindex.org (A letöltés dátuma: 2020. 01. 18.)

⁵ Emberi Jogok Európai Bírósága 2017-es döntéséből: az Európai Egyezmény (továbbiakban: EJE) 4. cikkének megsértése okán. Lásd: <https://jogaszvilag.hu/vilagjogasz/az-emberkereskedelem-es-kenyszermunka> (A letöltés dátuma: 2019. 12. 12.)

70 oldalas tanulmányban foglalta össze a modern kori rabszolgaság formáit.⁶ Ennek korlátozott hatására utal az a 2019-es szakszervezeti követelés, amely szerint meg kell szüntetni a rabszolgamunkát Európa útjain.⁷

Az Európai Unió értékeinek védelméről

A vonatkozó szakirodalom tanulmányozása alapján is jól érzékelhető, hogy a fentebb jelzett magatartások széles körben elterjedtek, és a mindennapi élet részeivé váltak. Ezeket jogi eszközökkel csak nagyon korlátozott mértékben lehet csökkenteni, megszüntetésükre pedig esély sem mutatkozik. Ezért volna indokolt a jog alapját képező erkölcs értékeire alapozva egy másfajta prevenciót kidolgozni.

Kiindulási alapként fogadjuk el azt az állítást, hogy minél szegényebb – gazdasági mutatóit (például a GDP-t) tekintve – egy ország, lakosságárányosan annál nagyobb azoknak a száma, de legalábbis a lakosságon belüli számaránya, akik a mi értékrendünk és a mi értékrendünkön alapuló jogrendünk szerint az emberi élet, testi épség, egészség tiszteletben tartásával össze nem egyeztethető munkát végeznek. Akár kényszermunkának nevezzük ezt munkavégzést, akár rabszolgamunkának, akár szabadon választott munkának, számunkra *elfogadhatatlan kellene hogy legyen az ilyen munkán alapuló bármiféle végtermék, árucikk vásárlása. A morál és a jog egyik fontos konfliktuspontja az ilyen helyzetek megítélése. Az európai értékrendet tisztelőik számára valamennyi olyan termék, amely az élet, a testi épség és az egészség közvetlen veszélyeztetését vagy sérelmét hordozza magában, a társadalomra (a társadalmakra, arra is, ahol a veszély keletkezik) súlyos mértékben veszélyes, s erre tekintettel a mi kulturális környezetünkben érvényes értékrendet követve, morális szempontból a nem érték kategóriájába tartozik. Az ilyen munkavégzés tolerálása önmagában visszaélés a (politikai és/vagy gazdasági) hatalommal, ebből következően számunkra erkölcsileg mindenképpen elfogadhatatlan.*

Melyek ezek az értékek, amelyekről számos szerző⁸ tesz említést – többnyire akár konkrét fogalommeghatározások, akár tételes felsorolásuk nélkül? A kérdés megválaszolásához egyrészt a jogi szabályozásokra támaszkodhatunk. Ezek leg-tömörebben az Európai Unió működésének alapelveit tartalmazó – és a közösség által elfogadott – szabályokban lelhetők fel. Az Európaról dióhéjban című

⁶ Lásd: *Contemporary Forms of Slavery*. Elérhető: [www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/603470/EXPO_STU\(2018\)603470_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/603470/EXPO_STU(2018)603470_EN.pdf) (A letöltés dátuma: 2019. 08. 13.)

⁷ Lásd: *EU Governments Must Abolish Modern Slavery on Europe's Roads*. Elérhető: www.greens-ef.eu/en/article/press/eu-governments-must-abolish-modern-slavery-on-europes-roads (A letöltés dátuma: 2019. 08. 13.)

⁸ Lásd például Karikó Sándor, Tóth Tamás és Krajnik József gondolatait (KARLIKÓ 2001).

kiadvány⁹ *európai értékek*ként sorolja fel a következőket: az emberi méltóság, a szabadság, a demokrácia, az egyenlőség, a jogállamiság, valamint az emberi jogok. Az említett értékeket a *liszaboni szerződésben*¹⁰ és az *Európai Unió Alapjogi Chartájában*¹¹ rögzítették, s ezek az értékek alkotják az Európai Unió alapját. A Charta az I. cím (*Méltóság*) alatt sorolja fel az alapvető értékeket, amelyek a következők: az emberi méltóság (1. cikk), az élethez való jog (2. cikk), a személyi sérthetlenséghez való jog (3. cikk), a kínzás és az embertelen vagy megalázó bánásmód és büntetés tilalma (4. cikk), valamint a rabszolgaság és a kényszermunka tilalma (5. cikk).

Másrészt azonban el kell fogadnunk azt a véleményt is, amely szerint *a jogi előírások a morálisan kötelező elveknek csak egy részét tartalmazhatják*, tehát az elvek ennél szélesebb körben keresendők. A jogok és köteleességek körét vizsgáló gondolkodó embert a véleménye kialakításakor nem elsősorban a jogi, hanem a morális elvárások, számos esetben ezek súlyosabb változata, a morális kötelmek halmaza foglalkoztatja, az ezek közötti rangsorolás köti le.

Harmadrészt javaslom, hogy az EU-n belüli értékek, az azok mögött felsejülő morális elvek fogadtassanak el azokban az esetekben is, amikor azt tapasztaljuk, hogy *e régiókn kívül* mind az EU legfontosabb értékeit, mind az azok támaszául szolgáló európai kultúrközösséget jellemző morális elveket ott és olyanok sértik meg, ahol és akik által ezek az elvek és értékek – *jogon innen és túl* – megsérthetők, és megsértésük a napi életvétekenység részét képezi akár tettesi, akár sértetti oldalon.

*Negyedrész*t azt is láthatjuk, hogy az európai értékekre, ezek érvényesítésére – vagy épp fordítva: megsértésére (többnyire szándékuk ellenére részben éppen ezen értékek általuk történő megsértését demonstrálandó) – általában politikusok szoktak szélteben-hosszában hivatkozni. Velük e sorok írója nem kíván foglalkozni, még kevésbé szeretné megnyilatkozásaik szándékát, kiforrottságát minősíteni.

A már említettekén túl – a teljesség igénye nélkül – utalunk néhány további olyan, az egyezményeket, alapokmányokat aláíró országokat kötelezettségvállalásra inspiráló jogforrásra, amelyek jelzik a vizsgált témakör fontosságát – annak ellenére, hogy azok átültetése a napi gyakorlatba számos kritikával illelhető. Elsőként az *Emberi jogok európai egyezményére*¹² hivatkozunk, amelynek – *Jogok*

⁹ Lásd: https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_hu (A letöltés dátuma: 2019. 08. 13.)

¹⁰ Lásd: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:12016ME/TXT&from=HU> (A letöltés dátuma: 2019. 08. 13.)

¹¹ Lásd: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=HU> (A letöltés dátuma: 2019. 08. 13.)

¹² Egyezmény az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről. Róma, 1950. november 4. Elérhető: www.echr.coe.int/Documents/Convention_HUN.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 12. 12.)

és szabadságok című – I. fejezetének 4. cikke a *Rabszolgaság és kényszermunka* alcímet viseli. Ennek 1. pontja szerint: „Senkit sem lehet rabszolgaságban vagy szolgaságban tartani.”

Íde sorolhatjuk az *Európai Unió Alapjogi Chartáját* is,¹³ amelynek I. címe (*Méltóság*) alatti 5. cikke *A rabszolgaság és a kényszermunka tilalma* elnevezést viseli. A joggyakorlatból idézhető az *Emberi Jogok Európai Bírósága* 2017-es döntése, amely az európai egyezmény (továbbiakban: EJE) 4. cikkének megsértése okán született meg.¹⁴ A döntés indokolásában felhívott jogesetből kitűnik, hogy nemcsak az emberkereskedelmet, hanem „a *kizsákmányolás egyes eseteit is büntetni kell*, mivel egyedül a kombinált intézkedési sorozat lehet hatékony az emberkereskedelem elleni küzdelemben”.

A hatályos magyar büntetőtörvény¹⁵ a fentebb említett három fogalom közül csak a kizsákmányolást definiálja az emberkereskedelem és kizsákmányolás címet viselő 192. §-ban. A (8) bekezdés szerint a kizsákmányolás törekvés előny szerzésére a kiszolgáltatót helyzetbe hozott helyzetben tartott sértett e helyzetének kihasználásával. A törvény a 193. § (1) bekezdésében definiálja a kényszermunkát is. Eszerint ezt a bűncselekményt az követi el: „[a]ki más annak kiszolgáltatót helyzetét kihasználva, illetve erőszakkal vagy fenyegetéssel munkavégzésre kényszerít [...]” A törvény még a 356., 459. és 465. §-ban is említést tesz a kizsákmányolásról, a kényszermunkáról pedig a 143., 193., 459. és a 465. §-okban.

A továbbiakban arra keresünk választ, hogy a fent említett nemzetközi jogforrásokból a *szakértők* szerint mi valósult meg. Az e témakörben készült tudományos írások közül kettőre különösen indokolt felhívni a figyelmet. A válogatás nem véletlen, hiszen mindkettő – más-más megközelítésből – azoknak a jogi eszközöknek a korlátozottságáról szól, amelyekkel a világot behálózó bűncselekményfajták visszaszorítását kellene elérni.

Lamm Vanda egyrészt arra hívja fel a figyelmet, hogy „az ENSZ Alapokmányának és az 1948-ban elfogadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának nagy érdeme, hogy az emberi jogok tiszteletben tartásának tételét beemelte a nemzetközi jogba, és a nemzetközi politika részévé tette. Ettől kezdve ugyanis az államoktól számonkérhetővé vált az emberi jogok betartása, s bár a szuverenitás elve továbbra is az államközi kapcsolatok alapvető tétele maradt, arra hivatkozva többé egyetlen állam sem bújhat ki az emberi jogok biztosításával kapcsolatos kötelezettségei alól. [...] *Az emberi jogoknak van tehát egy olyan kemény*

¹³ Lásd: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex:12016P/TXT> (A letöltés dátuma: 2019. 12. 12.); a *üsmörítvénye* elérhető: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=LEGISUM%3A133501> (A letöltés dátuma: 2019. 12. 12.)

¹⁴ Lásd: <https://jogaszvilag.hu/vilagjogasz/az-emberkereskedelem-es-kenyszermunka> (A letöltés dátuma: 2019. 12. 12.)

¹⁵ Lásd: <https://ujbtk.hu/az-uj-brk-a-2012-evi-c-torveny> (A letöltés dátuma: 2019. 12. 12.)

magja, amelytől az államok nem térhetnek el. Ilyenként említhető a rabszolgaság, a kínzás, a kegyetlen, az embertelen és megalázó bánásmód, az élettől való önkényes megfosztás tilalma. Bármennyire általánosan elfogadottnak tartjuk ezeket a rendelkezéseket, számos példán illusztrálható, hogy még ezeket a szabályokat is az államok éppen szuverenitásukra, alkotmányos szabályaikra hivatkozva csak akkor tekintik kötelezőnek, ha azokat valamely nemzetközi szerződésben kifejezetten vállalták” (Lamm 2013).

Gyurác Veronika azt állítja, hogy a 20. században született legfontosabb nemzetközi egyezmények a rabszolgaság elleni védelem megvalósítása terén kudarcot vallottak. Ennek a legfőbb oka, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezete még nem fogalmazta meg a modern kori rabszolgaság egyhangúan elismert definícióját. Szerinte egyelőre az áldozatok védelmének hatékonyabbá tételét elsősorban a helyi lakossággal együttműködő civil szervezetek tudják biztosítani (Gyurác 2015).

Az előadottak alapján megállapítható, hogy a közbeszéd és a szakirodalom is gyakran egymás szinonimáiként használja a kizsákmányolás két változatának, azaz a kényszermunkának és a rabszolgamunkának a fogalmát, a rabszolgaság, illetve a rabszolgamunka fogalmát pedig nem is definiálja. De ami ennél is fontosabb: a szépen csengő kinyilatkoztatások gyakran semmit nem érnek a mindennapi gyakorlatban.

Következmények

Ha felületesen közelítünk a fentebb leírtakhoz, akár arra a következtetésre is juthatunk, hogy a különböző államok, államszövetségek kormányai, sőt olykor nemzetközi szervezetek is, egyszerűen semmibe veszik a – gyakran saját vezetőik által is szentesített – megállapodásokat. Medvegy Gábor hívta fel a figyelmet arra, hogy az Európai Unió olyan projektet finanszíroz Eritreában, amelyben kényszermunkát alkalmaznak – legalábbis ezt állítja egy emberi jogi szervezet, amely az afrikai országban tevékenykedik. Mindez egy olyan uniós program keretében történik, amelynek célja az Afrikából Európába irányuló migráció visszafogása (Medvegy 2019).

A témakörrel bármilyen megközelítésben foglalkozók számára evidens, hogy a kizsákmányolás, a kényszer- és a rabszolgamunka mindenféle jogi tilalom ellenére zavartalanul folyik. Mégpedig annak ellenére, hogy az élet, a testi épség és az egészség prioritása a különböző – leginkább a gazdálkodás területén érvényesíthető és érvényesítendő – kényszerekkel elérhető kellene hogy legyen. Napjainkban a tudományos műhelyek és a szakemberek bizonyított állításait a tőke érdekeinek képviselői többnyire figyelmen kívül hagyják – bármiféle,

őket érintő, negatív következmény nélkül. Kormányzati politikusokat igyekeznek – gyakran eredményesen – meggyőzni a tőke úgynevezett lobbistái (akiket kevésbé disztíngváltan hivatásos korrumpálóknak is nevezhetünk) arról, hogy a termelésnek továbbra is a folytonos gazdasági növekedésére alapozó iránya az egyetlen hasznos módszer a világ bajainak orvoslására, legyen az a szegénység, a migráció vagy a háborúk. Erre a gyakorlatra magyarázatot az úgynevezett *Treadmill of Production (ToP) elmélet* ad. (Bővebben lásd: IRK 2020.) Ebből kikövetkeztethető, hogy ezt a mentalitást, legalábbis a *lakosság egyik részében*, a globális piacot mozgató, és már rövidtávon megtérülő, extraprofitot termelő nyereség újbóli befektetése, az ezt segítő innovációval együtt állandó mozgásban tartja. A *lakosság másik része* e termelési módnak az előnyeit csak csekély mértékben vagy egyáltalán nem élvezi, annál inkább a hátrányait. A termelés és a fogyasztás a gazdaság számos területén teljes mértékben elszakadt egymástól. Az a tény, hogy a gazdaságilag fejlett országok jogi formákba öntött normarendszerei ezt az állapotot nemcsak hogy nem tiltják, de türik, sőt számos esetben kifejezetten támogatják, arra utal, hogy a *tőkeérdek* – a pénzköltésre képes, a ToP-mentalitás szerint cselekvő lakosság túlnyomó többségének egyetértésével – a *politikai érdekek fölé kerekedett*. Ebből pedig az a következtetés vonható le, hogy a *politikai elit (eminensen a kormányok és az azokat támogató pártok) nem felügyeli a gazdasági elitet, hanem – vele szimbiózisban élve – kiszolgálja azt*.

A részben jogszabályokban is lefektetett – és a polgárok többsége által tudatosan vagy tájékozatlanságból negligált – európai értékeknek, morális elveknek egyelőre nincsenek valós következményei. A globalizált világban – már csak a média egyre határtalanabb információáramlása miatt is – mind többen vágnak egy másik, egy jobb életre, olyanra, amelyben a kizsákmányolásnak legalább a mértéke elviselhetőbb, és amelyben a nyomorból feljebb lehet lépni. Ezeket a tömegeket nem túlságosan nehéz mindenféle ígéretekkel arra rávenni, hogy bekapcsolódjanak a különféle (és a mi értékrendünk szerint!) bűnözői hálózatokba, hogy a különféle szervezett bűnözési formáknak ha nyertesei nem is, de fontos végrehajtói pozíciókban „fogaskerekei” lehessenek. Így kapcsolódhatnak be emberek milliói – például a migráción keresztül – az emberkereskedelembé, a jobb élet reményében. Helyesnek tűnhet az az álláspont, amely szerint a nyomor felszámolásához helyszínen kell segítséget nyújtani. Ezzel csak egyetlen baj van: a megoldás bár elméletileg egyszerűnek, sőt akár méltányosnak is tűnhet, ez az alternatíva már elkészt, nem más, mint időhúzás, ami a gyakorlatban egyrészt az európai értékek megtagadását, másrészt a nemzetközi szervezett bűnözés egyre nehezebb kezelhetőségét jelenti.

Irodalomjegyzék

- GYURÁCZ Veronika (2015): A hatályos nemzetközi jog hiányosságai a modernkori rabszolgaság elleni védelem terén. *Külügyi Szemle*, 14. évf. 3. sz. 35–52.
- IRK Ferenc (2020): Az elfogadhatatlan termelési kockázatokról és következményeiről. *Kriminológiai Tanulmányok*, 57. sz. (Megjelenés alatt.)^{246-264.}
- KARIKÓ Sándor szerk. (2001): *Európaiság. Politikai és morális kultúra*. Budapest, Áron. Elérhető: <https://mek.oszk.hu/02000/02004/02004.htm> (A letöltés dátuma: 2019. 09. 09.)
- LAMM Vanda (2013): Az emberi jogok nemzetközi védelme és az államok szuverenitása. *Magyar Tudomány*, 174. évf. 4. sz. 401–410.
- MEDVEGY Gábor (2019): Kényszermunka finanszírozásával vádolják az EU-t. *24.hu*, 2019. 04. 01. Elérhető: <https://24.hu/kulfold/2019/04/01/kenyszermunka-finanszirozasaval-vadoljak-az-eu-t> (A letöltés dátuma: 2019. 12. 12.)